

Iz rečenog je vidljivo da se ovde identitet ne shvata u duhu postmoderne, tj. poricanja uzročnosti i pokušaja spasavanja posebnog. Isticanje identiteta kod postmoderne zamagljiva unutrašnje društvenoekonomske protivrečnosti sistema i olakšava projektovanje mržnje na drugog koji raspolaže slabijim identitetom. Ovaj postupak olakšava legalizaciju nacionalizma. Izmena epohalne svesti nosila je izmenu i jezičkog izražavanja. Javnost permanentno ruši tabue, a novo se probija skandalizacijom (Claussen 2000). Nastaju novi frontovi koji staru borbu između leve i desnice, zamenjuju novom između patriota i mondijalista ili još gipkijim verzijama pro i contra. Suočeni su novi krivci i nove žrtve, a nacionalni identitet ih razdvaja. Javnost rasprava izobličava društvenu stvarnost u prividnu borbu promenljivih mišljenja. Na sliku sadašnjosti sve više utiče viđenje prošlosti. Umesto da se krivci (u slučaju fašizma) javno osuđuju, stupa se na legitimacijski teren krivaca i traži im se utemeljenje u prošlosti. U novom žargonu jedinstva, u kom su svest i osećanja stopljeni u fiktivni kolektivni identitet, pojedincu je oduzeta šansa da stvori vlastitu svest. Pojedinač se bez ostatka podvodi pod kolektiv porekla. Svakodnevni etnocentrizam potvrđuje se raspravom o identitetu. Sa prodorom liberalne epohalne svesti normalizovana je društvenoekonomska nejednakost, a time i napetost između identiteta. Nacionalna solidarnost istisla je klasnu, relativizam zamenio ideju napretka, a ideju pravde potiskuje konkurencija. U ovom radu ne deli se skepsa postmoderne, tj. mišljenje da se ispod haotične površine zbivanja ne mogu uočiti strukture obuhvatljive pojmovima. Još manje se fragmentarno i različito poima kao istinski nosilac značenja, pa se zato ne odustaje od prioriteta objašnjenja nad razumevanjem. Dakle, svako istraživanje identiteta ne pretpostavlja usredsređivanje na diskontinuitet niti poriče uzročnopolosledične veze. Poslesocijalistička realnost nije lišena struktura i ne čine je samo pojedinci koji tragaju za smislom i identitetom. Struktura je kapitalistička, a nova liberalna i konzervativna misao o društvu pravda zaokret ka kapitalizmu. Drugim rečima, pojam identiteta ne može zameniti pojam klase, ali može jasnije naznačiti vrednosnu i socijalnopsihološku stranu izmenjene epohalne svesti, naročito tamo gde je klasnu polarizaciju potisnula nacionalna.

Po sebi se razume da su stvaranje, nametanje i hijerarhizacija identiteta tesno povezani sa ideologijom. Identitet jeste proces stvaranja smisla na osnovi kulturnih svojstava, koja se ističu nad drugim izvorima smisla. Dakle, konstrukcija kolektivnog identiteta nije interesno neutralna. Simbolički sadržaj identiteta određuje subjekt koji ga konstruiše i cilj zbog čega se konstruiše. M. Kastels (Castells) govori o "identitetu koji služi legitimisanju režima", a koji uvode vladajuće grupe radi učvršćenja moći. Na sličan način je i M. Veber ukazivao na politički karakter nacije, kada je pisao o moći na temelju prestiža. Kod poslesocijalističkog nacionalizma najjasnije se podudaraju ideologija i identitet, jer nacija zadovoljava potrebu za "okvirnim značajem", apstraktna je, ali i dovoljno konkretna ponuda okvira za zadovoljavanje svog interesa. Mitovima i simbolima kultivira se svest o zajedničkoj prošlosti pa se na nazadan način prevazilazi depersonalizacija. U isto vreme grupa sa drugačijim nacionalnim identitetom lako se prepoznaje kao glavna smetnja vlastitim interesima. Odavno je uočeno da tek konstrukcija drugoga čini iskustvenim vlastiti identitet i da se političko ne da zamisliti bez javnog neprijatelja. Zato je i pitanje identiteta uvek pitanje politike sa identitetima, tj. nametanja vrednosti od strane moćnih grupa. Identitet kao samopoimanje okvira vlastite pripadnosti naročito je u krizi ugrožen, pa je, kao i ideologija, nezamisliv bez drugog, koji se shvata u manje ili više antagonističkom duhu. Drugog treba potisnuti, iseliti ili uništiti. Vladajući krugovi nameću (re) konstrukciju nacionalnog identiteta, sredstva masovnog opštenja oblikuju političku kulturu u pravcu pravdanja jedinstva, a